

Облік і оподаткування

УДК 657

Краєвський Володимир Миколайович

доктор економічних наук, доцент

Університет державної фіскальної служби України

Краевский Владимир Николаевич

доктор экономических наук, доцент

Университет государственной фискальной службы Украины

Kraevsky Vladimir

Doctor of Economics, Associate Professor

State Fiscal Service University of Ukraine

ORCID: 0000-0003-3513-3666

Костенко Олександр Миколайович

кандидат економічних наук

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Костенко Александр Николаевич

кандидат экономических наук

Киевский кооперативный институт бизнеса и права

Kostenko Aleksandr

PhD in Economics

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

Сіромах Марина Іванівна

слухач магістратури

Університету державної фіскальної служби України

Сиромых Марина Ивановна

слушатель магистратуры

Университета государственной фискальной службы Украины

Seromakh Marina

*Undergraduate of the
University of State Fiscal Service of Ukraine*

**ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ
ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЇХ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ
ОБОСНОВАНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ВНЕШНЕТОРГОВЫХ
ОПЕРАЦИЙ ПРЕДПРИЯТИЯ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ
ЭФФЕКТИВНОЙ СИСТЕМЫ ИХ УЧЕТА И АНАЛИЗА
RATIONALE OF FEATURES OF FOREIGN TRADE OPERATIONS OF
THE ENTERPRISE FOR ORGANIZATION OF THE EFFECTIVE
SYSTEM OF THEIR ACCOUNTING AND ANALYSIS**

Анотація. В статті розглянуто економічну сутність зовнішньоторговельних операцій з сировинною продукцією підприємств. Визначено методичні засади ефективного їх обліку та аналізу. Обґрунтовано напрямки удосконалення механізму розрахунків за ними з врахуванням галузевих особливостей промисловості.

Вказано, що в процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності підприємства вступають у товарно-грошові відносини з приводу купівлі-продажу сировини, товарів та послуг не тільки з вітчизняними, але й із закордонними контрагентами. Такі відносини є основою для розвитку зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів та входження їх до системи міжнародних економічних відносин. На глобальному рівні цей сегмент сировинної продукції складає приблизно п'яту частину від світового товарного ринку. Доведено, що ринок сировинної продукції характеризується високим рівнем волатильності та залежністю від багатьох чинників. Тому при здійсненні зовнішньоторговельних операцій

підприємств, ефективного їх обліку та аналізу необхідно враховувати не лише загальноекономічну кон'юнктуру, а й відповідну галузеву специфіку та виникаючі у зв'язку з цим ризики в розрахунках за такими операціями.

Зазначено, що однією з умов ефективного здійснення зовнішньоторговельних операцій є використання економічних важелів, які на даний час в Україні застосовуються не в повному обсязі і непродуктивно. Зокрема, потребує удосконалення механізм дієвого комплексного регулювання розвитку промислового виробництва, в тому числі проведення повних та своєчасних розрахунків за його продукцію, що повинен враховувати мінливість зовнішнього середовища й бути реалізованим на всіх рівнях управління: міжнародному, національному, регіональному та на рівні суб'єктів господарювання.

Доведено, що проведення результативних ЗТО з сировинною продукцією підприємств має забезпечувати покращення рівня ефективності діяльності у цій сфері, а також сприяти удосконаленню механізмів функціонування з врахуванням галузевих особливостей промисловості.

Ключові слова: *особливості зовнішньоторговельних операцій, облік, аналіз, хімічна промисловість.*

Аннотація. *В статье рассмотрены экономическую сущность внешнеторговых операций с сырьевой продукцией предприятий. Определены методические основы эффективного их учета и анализа. Обоснованы направления совершенствования механизма расчетов по ним с учетом отраслевых особенностей промышленности.*

Указано, что в процессе осуществления производственной и финансовой деятельности предприятия вступают в товарно-денежные отношения по поводу купли-продажи сырья, товаров и услуг не только с отечественными, но и с зарубежными контрагентами. Такие отношения являются основой для развития внешнеэкономической деятельности

хозяйствующих субъектов и вхождения их в систему международных экономических отношений. На глобальном уровне этот сегмент сырьевой продукции составляет примерно пятую часть от мирового товарного рынка. Доказано, что рынок сырьевой продукции характеризуется высоким уровнем волатильности и зависимости от многих факторов. Поэтому при осуществлении внешнеторговых операций предприятий, эффективного их учета и анализа необходимо учитывать не только общеэкономической конъюнктуры, но и отраслевую специфику и возникающие в связи с этим риски в расчетах по таким операциям.

Отмечено, что одним из условий эффективного осуществления внешнеторговых операций является использование экономических рычагов, которые в настоящее время в Украине применяются не в полном объеме и непродуктивно. В частности, требует совершенствования механизм действенного комплексного регулирования развития промышленного производства, в том числе проведение полных и своевременных расчетов за его продукцию, должен учитывать изменчивость внешней среды и реализуемости на всех уровнях управления: международном, национальном, региональном и на уровне субъектов хозяйствования .

Доказано, что проведение результативных ЗТО с сырьевой продукцией предприятий должно обеспечивать улучшение уровня эффективности деятельности в этой сфере, а также способствовать совершенствованию механизмов функционирования с учетом отраслевых особенностей промышленности.

Ключевые слова: *особенности внешнеторговых операций, учет, анализ, химическая промышленность.*

Summary. *The article deals with the economic essence of foreign trade operations with raw materials of enterprises. The methodological bases of their effective accounting and analysis are defined. Directions of improvement of the*

mechanism of calculations on them are considered, taking into account the industry peculiarities of the industry.

It is stated that in the process of production and financial activity of the enterprise enter into commodity-money relations regarding the purchase and sale of raw materials, goods and services not only with domestic but also with foreign counterparties. Such relations are the basis for the development of foreign economic activity of economic entities and their integration into the system of international economic relations. Globally, this commodity segment accounts for about a fifth of the global commodity market. It is proved that the commodity market is characterized by high level of volatility and dependence on many factors. Therefore, when carrying out foreign trade operations of enterprises, their effective accounting and analysis, it is necessary to take into account not only the general economic situation, but also the relevant industry specificity and the associated risks in the calculations for such operations.

It is noted that one of the conditions for effective implementation of foreign trade operations is the use of economic levers, which are currently not fully implemented and unproductive in Ukraine. In particular, the mechanism of effective integrated regulation of industrial production development, including full and timely payments for its products, needs to be improved, which must take into account the variability of the environment and be implemented at all levels of management: international, national, regional and at the level of economic entities.

It is proved that conducting productive WTO with raw materials of enterprises should ensure improvement of the level of efficiency of activity in this field, as well as contribute to the improvement of mechanisms of functioning taking into account the industry peculiarities of industry.

Key words: *features of foreign trade operations, accounting, analysis, chemical industry.*

Актуальність теми дослідження. В процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності підприємства вступають у товарно-грошові відносини

з приводу купівлі-продажу сировини, товарів та послуг не тільки з вітчизняними, але й із закордонними контрагентами. Такі відносини є основою для розвитку зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів та входження їх до системи міжнародних економічних відносин. На глобальному рівні цей сегмент сировинної продукції складає приблизно п'яту частину від світового товарного ринку. Ринок сировинної продукції характеризується високим рівнем волатильності та залежністю від багатьох чинників. Тому при здійсненні зовнішньоторговельних операцій підприємств, ефективного їх обліку та аналізу необхідно враховувати не лише загальноекономічну кон'юнктуру, а й відповідну галузеву специфіку та виникаючі у зв'язку з цим ризики в розрахунках за такими операціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш ґрунтовно проблеми розрахунків за зовнішньоторговельними операціями розглянуті в наукових працях: І. Багрова [1], В. Власюка [1], А. Гетьмана [1], О. Костенка [2], В. Краєвського [2; 3], М. Кредісова [6], Г. Кірейцева [5], С. Мочерного [4], Н. Редіна [1], В. Савчука [2] та інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Проте, не достатньо дослідженими є питання формування системи ефективного обліку та аналізу такої діяльності для результативного управління нею в умовах глобалізації, в тому числі, за рахунок поліпшення механізму здійснення розрахунків з врахуванням галузевих особливостей хімічної промисловості.

Метою статті є розгляд значимості та особливостей зовнішньоторговельних операцій в умовах комерціалізації діяльності.

Об'єктом дослідження є особливості здійснення зовнішньоторговельних операцій з сировинною продукцією, які обумовлюють формування ефективної системи їх обліку та аналізу.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти проведення зовнішньоторговельних операцій і організації ефективної системи їх обліку та аналізу з врахуванням галузевої специфіки.

Виклад основного матеріалу (результати досліджень). Однією з умов ефективного здійснення зовнішньоторговельних операцій є використання економічних важелів, які на даний час в Україні застосовуються не в повному обсязі і непродуктивно. Зокрема, потребує удосконалення механізм дієвого комплексного регулювання розвитку промислового виробництва, в тому числі проведення повних та своєчасних розрахунків за його продукцію, що повинен враховувати мінливість зовнішнього середовища й бути реалізованим на всіх рівнях управління: міжнародному, національному, регіональному та на рівні суб'єктів господарювання.

Зовнішньоторговельні операції (ЗТО) – це комплекс заходів, які використовують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності різних країн з метою здійснення зовнішньої торгівлі. Такими заходами є вивчення ринку конкретного товару або послуги, їх реклама, створення розгалуженої мережі збуту, проведення переговорів, укладення і виконання контрактів [4, с. 23–35].

Найважливіший елемент ЗТО – контракт, предметом якого є купівля-продаж товару або послуги, виконання підрядних робіт, оренда та інше. Процес підготовки контракту передбачає укладання допоміжних договорів з консалтинговими фірмами, рекламними агентами, торговельними посередниками, транспортними фірмами, страховими компаніями.

Основні види ЗТО: експорт товарів і послуг; імпорт товарів і послуг) реекспорт (продаж із вивезенням за кордон раніше імпортованого товару, що не підлягав обробці, а також придбання і перепродаж товару за кордоном без його переробки там і без завезення в країну); реімпорт (придбання із ввезення з-за кордону раніше експортованого товару, що не підлягав там обробці, а також повернення з-за кордону товару, раніше доставленого посередником і не реалізованого ним на зовнішньому ринку, в т. ч. товару, від якого

відмовився покупець через низьку його якість, відсутність після продажних послуг тощо) [4, с. 29–42].

Доцільно зазначити, що ЗТО – це комплекс дій контрагентів різних країн, спрямованих на здійснення торгового обміну, що мають комерційну спрямованість. ЗТО передбачає наявність суб'єктів, які здійснюють цю діяльність, і об'єктів, на які ця діяльність спрямована.

Суб'єктами ЗТО є підприємства, фірми, організації, котрі одержали від держави право виходу на зовнішній ринок. Об'єктами ЗТО виступають матеріальні процеси, що проявляють себе в процесі обміну товарами, послугами, результатами виробничого і науково-технічного співробітництва. Ці об'єкти визначають види зовнішньоторговельних операцій на світовому ринку. Крім того, ЗТО поділяються на основні і допоміжні [1, с. 53–68; 3, с. 85]. До основних відносяться операції, які здійснюються на розрахунковій основі між безпосередніми учасниками цих операцій (контрагентами різних країн); допоміжні – операції товаропросування, тому що пов'язані з рухом товару до споживача (рис. 1).

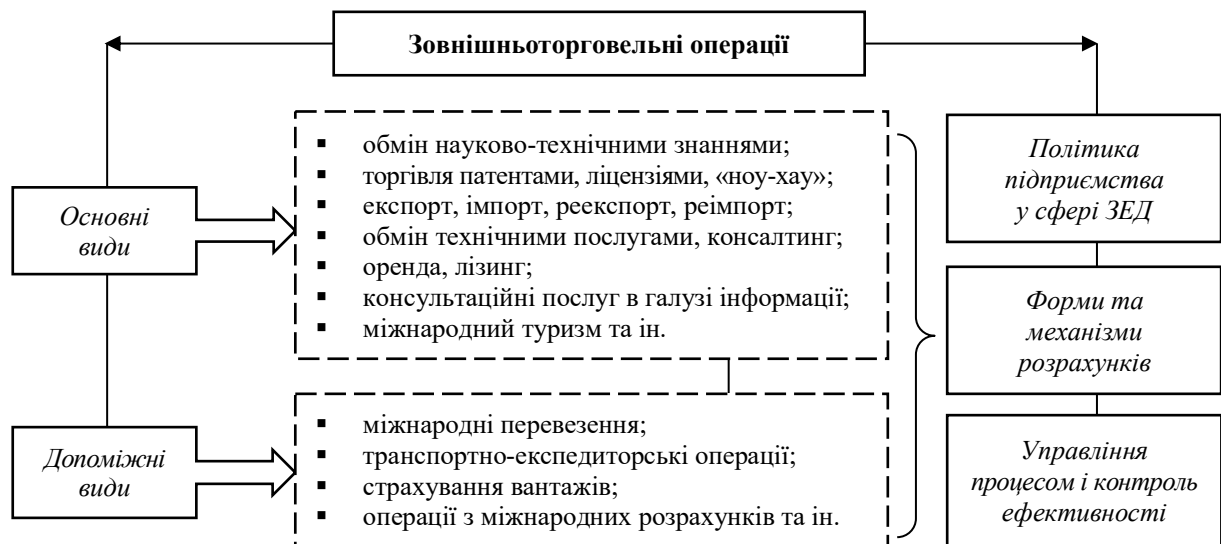

Рис. 1. Види зовнішньоторговельних операцій

Джерело: авторська розробка

Експортні операції передбачають продаж і вивіз товарів за кордон для передачі їх у власність іноземному контрагенту. Імпортні операції – закупівля і ввіз іноземних товарів для подальшої їх реалізації на внутрішньому ринку своєї країни чи використання підприємством-імпортером.

Реекспортні й реімпортні операції є різновидом експортно-імпортних. Реекспортні операції пов'язані з продажем і вивезенням із країни раніше ввезеного до неї товару без якого-небудь перероблення. Реімпортні операції являють собою експортні угоди, що не відбулися, тобто ввіз в країну раніше вивезеного товару, який там не перероблявся. Це можуть бути товари, не продані на аукціоні, повернені з консигнаційного складу, забраковані споживачем.

Монографічним суб'єктом ЗТО обрано ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів», що як типовий репрезентант (багатопрфільне підприємство) власним прикладом відображає політику здійснення ЗТО, а також дозволяє обґрунтувати напрямки удосконалення механізму розрахунків за ними з врахуванням галузевих особливостей хімічної промисловості України.

Видами діяльності ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» виступають: 1) виробництво промислової продукції (органічні та неорганічні хімічні реактиви, складні мікробіологічні барвники, індикатори для аналітичних лабораторій, продукція виробничо-технічного призначення, реактиви для науково-дослідних інститутів); 2) зовнішньоекономічна діяльність.

До основних видів продукції підприємства належать: люмінори (14,1%), триметіліндоли (28,7%), спіробісіндан (11,9%).

Таблиця 1

Динаміка фінансових результатів ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів», тис. грн.

Показник	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
				2016/ 2015	2017/ 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	28561	34243	42074	5682	7831	19,9	22,9
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	21590	26569	32176	4979	5607	23,1	21,1
Валовий прибуток	6971	7674	9898	703	2224	10,1	29,0
Інші операційні доходи	530	465	1818	-65	1353	-12,3	291,0
Адміністративні витрати	8508	10359	11791	1851	1432	21,8	13,8
Витрати на збут	1243	1193	1517	-50	324	-4,0	27,2
Інші операційні витрати	1227	680	1567	-547	887	-44,6	130,4
Фінансовий результат від операційної діяльності, збиток	3477	4093	3159	616	-934	17,7	-22,8
Інші фінансові доходи	11	28	11	17	-17	154,5	-60,7
Інші доходи	195	5	4	-190	-1	-97,4	-20,0
Фінансові витрати	226	0	493	-226	493	-100,0	100,0
Інші витрати	45	0	625	-45	625	-100,0	100,0
Фінансовий результат до оподаткування, збиток	3542	4060	4262	518	202	14,6	5,0
Чистий фінансовий результат, збиток	3542	4060	4262	518	202	14,6	5,0

Джерело: розроблено автором за даними ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів»

ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» використовує якісну сировину, що відповідає високим стандартам. Основними постачальниками її є підприємства України, Китаю, Росії, Польщі, Індії. До виробничої структури підприємства входять такі структурні підрозділи: виробництво органічних та неорганічних хімікатів, центрально-заводська лабораторія, енергомеханічний цех, виробничо-санітарна лабораторія, автотранспортний цех, склади та промислово-санітарна лабораторія. Динаміку фінансових

результатів ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» наведено в табл. 1.

Аналізуючи виробництво промислової продукції ПрАТ «Шосткінським заводом хімічних реактивів» (в тому числі з врахуванням ЗТО) (табл. 1), необхідно відмітити нарощування обсягів господарської діяльності підприємства, про що свідчить стабільне підвищення доходу від реалізації продукції. Водночас негативною тенденцією є зростання собівартості продукції більш швидкими темпами ніж зростання виручки від реалізації. Загальногосподарські витрати також мають тенденцію до зростання, особливо у 2017 році у порівнянні з 2016 роком. Відповідно вже на операційному рівні підприємство є збитковим. Значні виплати за фінансовими зобов'язаннями зменшують суму прибутку. Головними причинами збитковості ПрАТ «Шосткінським заводом хімічних реактивів» констатуємо: високі ціни на сировину; підвищення цін на енергоресурси; розрив раніше складених економічних зв'язків між підприємствами (у зв'язку з військовим конфліктом в Україні); висока конкуренція; застаріле обладнання та суттєвий рівень його зносу (75,3%); недосконале законодавство; високі податки; політично-економічна криза; падіння курсу національної валюти.

За таких умов вважаємо, що подолання кризових тенденцій можливе за рахунок активізації ЗТО, що підтверджує емпірична фактографія динаміки експортної виручки (рис. 2).

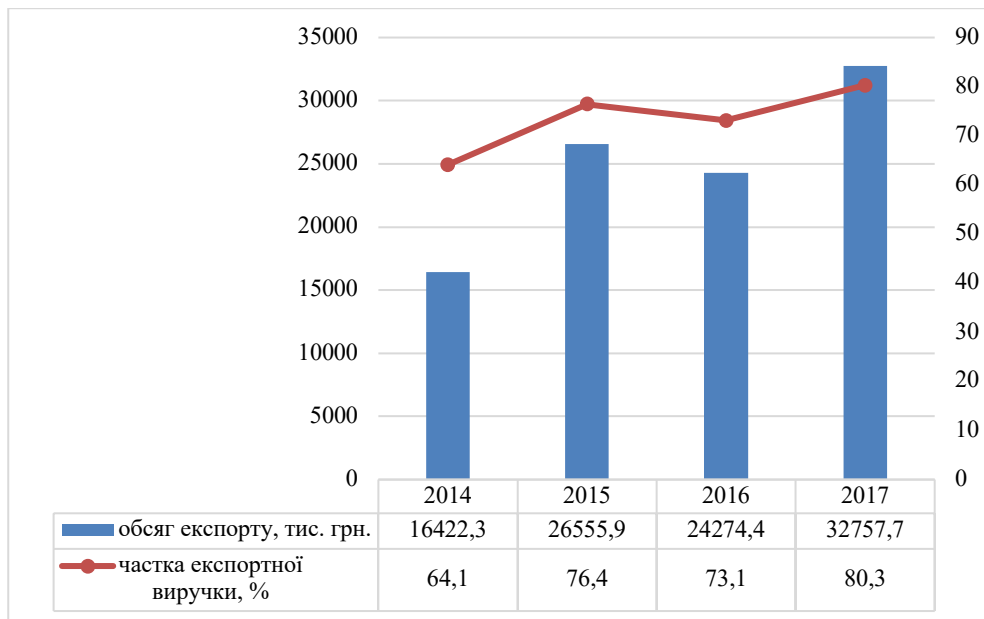

Рис. 2. Динаміка експортної виручки ПрАТ «Шосткінським заводом хімічних реактивів»

Джерело: розроблено автором за даними ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів»

Як свідчать дані рис. 2 ПрАТ «Шосткінським заводом хімічних реактивів» суттєво збільшило обсяг експортної виручки. Її показник у 2017 році перевищував показник 2014 року у 2 рази. Відповідно зростає і частка експортної виручки у загальному доході від реалізації продукції.

Зростання обсягу такої реалізації вимагає застосування певної правової форми і використання конкретних способів (методів) її здійснення. Правовою формою, що опосередковує ЗТО, є зовнішньоторговельна угода. Обов'язкова умова угоди – підписання її з іноземним партнером, тобто контрагентом.

Під зовнішньоторговельною угодою розуміється договір (угода) між двома чи кількома сторонами, що знаходяться в різних країнах, про доставку товарів або надання послуг. У практиці світової торгівлі спостерігається велика різноманітність зовнішньоторговельних угод. Це пов'язано з: предметом угоди (товар, послуги, результати інтелектуальної діяльності, оренда обладнання тощо); особливостями предмета угоди (сировинні товари, готова продукція, машино-технічна продукція тощо); організаційними

формами торгівлі на світовому ринку (аукціонна, біржова, посередництво тощо); із залежністю від каналу збуту і характеру взаємовідносин між контрагентами (у даному випадку угоди можуть підписуватись напряду між експортером й імпортером чи через посередників).

Вся різноманітність угод в міжнародній торгівлі в залежності від їх предмета (об'єкта) розподіляється на такі види: купівлі-продажу товарів; купівлі-продажу послуг; купівлі-продажу об'єктів інтелектуальної власності. Реалізація типової зовнішньоторговельної угоди проходить чотири основних етапи: 1) встановлення ділового контакту із зарубіжним партнером; 2) оформлення замовлення покупцем; 3) забезпечення доставки і розрахунків; 4) виконання замовлення продавцем [2, с. 54; 4, с. 57].

Методичні засади ефективної політики здійснення ЗТО з сировинною продукцією визначаються наступним одноіменним інструментарієм: біржова торгівля, аукціонна торгівля, міжнародні торгові угоди. Наведений інструментарій формує загальний механізм виконання розрахунків в системі обліку та аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності ведуть бухгалтерський облік ЗТО з сировинною продукцією, а також складають звітність з метою прийняття виважених управлінських рішень для підвищення її ефективності.

Основною метою обліку і аналізу операцій з експорту та імпорту ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» є встановлення контролю за наявністю, рухом та збереженням товарів, правильним оформленням відповідних документів, своєчасним виставленням претензій до постачальників і транспортних організацій у разі нестачі, браку, порушення термінів поставок.

Для бухгалтерського обліку ЗТО з сировинною продукцією ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» користуються планом рахунків та інструкцією з його застосування (з відповідними змінами і доповненнями), з врахуванням відповідної галузевої специфіки.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності самостійно визначають порядок її аналітичного обліку, вводять відповідні субрахунки в межах діючого Плану рахунків.

Облік експортних та імпорتنих товарів ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» ведеться у розрізі: облікових партій; товарної номенклатури, прийнятої в міжнародних розрахунках; місць зберігання товарів; матеріально відповідальних осіб. Обліковують товари у натуральному і грошовому (вартісному) виразі.

Підставою для бухгалтерських записів ЗТО з сировинною продукцією ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» є належним чином оформлені документи. Їх можна поділити на такі основні групи: технічна документація – технічні паспорти на машини та обладнання, формуляри й описи виробів, інструкції щодо встановлення, монтажу, налагодження, управління та ремонту; товаросупровідна документація – сертифікат про якість товару, відвантажувальна специфікація, упакувальний листок, комплектувальна відомість; транспортна, експедиторська, страхова документація – залізнична накладна та її копії, дублікат залізничної накладної міжнародного вантажного сполучення, квитанція залізничної накладної внутрішнього вантажного сполучення, багажна квитанція, коносамент, накладні автотранспортного, річкового і повітряного сполучення тощо, страховий поліс або сертифікат; складська документація – приймальний акт порту України на експортний товар, генеральний акт розвантаження судна з імпортним вантажем у порту прибуття України, докова розписка про прийняття вантажу на зберігання іноземного порту, варант; розрахункова документація – рахунок-фактура, специфікація, переказний вексель (тратта); банківська документація – заявка на переказ валюти, інкасове доручення, доручення на відкриття акредитива, чек, доручення на розподіл експортної виручки; виписки операцій за розрахунковим і валютним рахунками; митна документація – вантажна митна

декларація, сертифікат про походження товару; довідки про сплату мита, акцизів, зборів, податку на додану вартість; претензійно-арбітражна документація – претензійний лист, позовна заява в суд (або арбітраж), постанова суду (або арбітражу) про задоволення або відхилення позову; документи про нестачу і псування товару – комерційний акт на нестачу, аварійний сертифікат.

Облік ЗТО з сировинною продукцією ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» здійснюється в національній валюті України. Для цього всі кошти в іноземних валютах перераховують в еквівалент грошової одиниці України за курсом НБУ на дату здійснення операції. Одночасно кошти в іноземних валютах мають відображатися в обліку у валюті розрахунків і платежів (за кожним видом іноземної валюти). У первинних документах бухгалтерського обліку записи вартісних показників відображають у тій грошовій одиниці, в якій фактично здійснюються операції. У реєстрах бухгалтерського обліку (журналах-ордерах, відомостях, книгах) усі записи операцій в іноземних валютах відображають у національній валюті. Одночасно записи зазначених операцій доцільно здійснювати в ідентичних реєстрах із зазначенням назви іноземної валюти (долари, марки тощо). Ці реєстри для відображення операцій у системі рахунків бухгалтерського обліку не використовуються, а ведуться для визначення фактичного стану валютних цінностей підприємства в іноземній валюті.

У бухгалтерському балансі ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» залишки коштів на валютних статтях (іноземної валюти в касі, на рахунках у банку, грошові документи в іноземних валютах, дебіторська і кредиторська заборгованість в іноземних валютах) підлягають перерахунку в грошову одиницю України за курсом НБУ на останнє число звітного періоду. Внаслідок зміни курсів валют у період між датою здійснення господарської операції і датою розрахунку за нею виникають курсові різниці, які можуть бути позитивними (курсний прибуток) або негативними (курсний збиток).

У ЗТО з сировинною продукцією використовують два основні методи загального механізму виконання розрахунків по зовнішньоторговельних операціях, зокрема: 1) прямий (direht) – експорт і імпорт, які передбачають поставку товарів промисловими підприємствами безпосередньо іноземному споживачу або закупку в нього відповідних товарів; 2) непрямий (indireht) – експорт і імпорт, які передбачають продаж і купівлю товарів через торгових посередників (реалізується через торгово-посередницькі операції).

Під торгово-посередницькими операціями у ЗТО з сировинною продукцією розуміють операції, пов'язані з купівлею-продажем товарів, що здійснюються за дорученням експортера чи імпортера незалежним посередником на основі спеціальних угод чи окремих доручень.

Посередники – це особи, що з'єднують сторони, які бажають укласти угоду. Самостійна торгівля на зовнішніх ринках часто буває не під силу самим виробникам, тому вони й використовують посередників. У ролі останніх можуть виступати спеціалізовані посередницькі фірми або такі форми продажу, як торги, аукціони, біржі.

Функції, які виконують посередницькі фірми: пошук іноземних партнерів, вивчення ринку збуту, транспортування і страхування, кредитно-фінансове обслуговування учасників угоди, оформлення документів при укладанні угод, виконання митних формальностей, проведення рекламних та інших заходів для руху товару на зовнішні ринки, технічне обслуговування після продажу [2; 4-7].

Суб'єкти міжнародного торговельного посередництва розрізняються за: правом щодо збуту товарів певного експортера; обсягом їх функціональних повноважень [5, с. 93; 6, с. 19].

Використання посередників з метою реалізації ефективного механізму виконання розрахунків за ЗТО з сировинною продукцією має низку переваг: 1) дозволяє залучати їх капітал для здійснення транспортних, страхових, збутових і сервісних операцій, що дає можливість експортеру економити

власні кошти; 2) посередники часто беруть на себе обов'язки і ризик з доставки товару в країну експортера, підготовки його до збуту, сортування упаковки, маркування тощо; 3) посередники часто мають власну мережу збуту, складські приміщення, роздрібні магазини, що дозволяє економити кошти експортерів при здійсненні збуту товарів; 4) посередники, як правило, мають більше інформації про умови ринку, можуть оперативніше реагувати на зміни кон'юнктури, що дає їм можливість успішніше працювати на ринку в інтересах експортера; 5) посередники мають більш тісні контакти із споживачами, тому володіють більшою інформацією про їх вимоги до якості, конкурентоздатності, краще знають їх попит і можуть активніше реагувати на його зміни.

Екстраполювавши наведений теоретичний матеріал в праксеологічну площину діяльності об'єкта дослідження, нами було проведено компаративний аналіз його ЗТО. Згідно з отриманими результатами основними ринками збуту ПрАТ «Шосткінським заводом хімічних реактивів» є Німеччина та Російська Федерація. А імпортні операції здійснюються переважно також з Російською Федерацією, частково – різними країнами ЄС. З метою удосконалення здійснення ЗТО ПрАТ «Шосткінським заводом хімічних реактивів», пропонуємо менеджменту підприємства шукати нові ринки збуту в країнах Європейського Союзу, а саме, більше приділити уваги оцінці торгового потенціалу Чехії, Польщі та Словаччини.

I. Аналіз комерційних інтересів Уникнення курсових різниць, Збільшення курсових доходів або Зменшення курсових витрат	III. Аналіз ефективності ЗТО з сировинною продукцією 3512 «Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті» 3712 «Розрахунки за виданими авансами в іноземній валюті»	IV. Прогнозування обмінних курсів «робочих» валют Застосування нейромережевого підходу до прогнозування
--	---	---

<p>II. Аналіз зовнішнього середовища Моніторинг попиту та цін на продукцію підприємства Динаміка цін на товари-субститути Зміни в законодавстві Динаміка обмінних курсів «робочих» валют Конкурентоспроможність підприємства за кордоном</p>	<p>6812 «Розрахунки за авансами, одержаними в іноземній валюті» 9012 «Собівартість реалізованої готової продукції для експорту» 9022 «Собівартість реалізованих товарів для експорту» 9032 «Собівартість реалізованих робіт і послуг для експорту» 9052 «Собівартість реалізованих напівфабрикатів для експорту» 9062 «Собівартість реалізованих продуктів переробки на експорт»</p>	<p>V. Прогнозування доходу від продажів 7012 «Дохід від реалізації готової продукції за кордон» 7022 «Дохід від реалізації товарів за кордон» 7032 «Дохід від реалізації робіт і послуг за кордон» 7062 «Дохід від реалізації напівфабрикатів за кордон» 7072 «Дохід від реалізації продуктів переробки»</p>
--	---	--

Рис. 3. Методика прогнозного аналізу ЗТО з сировинною продукцією

Джерело: розроблено автором за даними ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів»

Отже, під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності управлінському персоналу ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» слід приділяти особливу увагу організації не тільки обліку, а й аналізу ЗТО з сировинною продукцією. Йдеться про виконання договорів, облік руху експортних та імпорتنних товарів, облік руху валютних коштів за експортовану та імпортовану продукцію.

Завданням аналізу ЗТО з сировинною продукцією ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» є розробка заходів зниження рівня чутливості підприємства до зміни кон'юнктури зовнішніх ринків. Аналітичне обґрунтування вирішення зазначеного завдання пропонуємо здійснювати за такою методикою (рис. 3). Запропонована методика використовуються для визначення комплексу показників ефективності ЗТО з сировинною продукцією ПрАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів»: чутливості прибутку підприємства до змін валютних курсів, коефіцієнта маневреності валютних коштів, чистої валютної позиції, коефіцієнта структури надходжень в іноземній валюті, терміну інкасації в іноземній валюті,

поточної міжнародної ліквідності, норми прибутку в іноземній валюті, прибутковості операцій в іноземній валюті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи наведений матеріал необхідно зазначити, що розглянуті особливості зовнішньоторговельних операцій, методичні засади організації ефективної системи їх обліку та аналізу з врахуванням галузевої специфіки, а також визначений на цій основі механізм виконання розрахунків за такими операціями обумовлюють необхідність постійного удосконалення досліджуваних процесів.

Так, державне їх регулювання в Україні повинне забезпечувати: захист економічних інтересів країни та інтересів суб'єктів цієї діяльності; створення однакових можливостей для підприємств у розвитку всіх видів підприємницької діяльності незалежно від форм власності; самостійне визначення напрямів використання доходів та вкладення інвестицій; заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму у цій сфері. Кінцевий результат регулювання забезпечить трансформацію ЗТО з сировинною продукцією в межах розвитку економіки України, а саме: обумовить збалансованість і рівновагу на внутрішньому ринку, сприятиме структурним змінам у виробництві, створюючи сприятливі умови для посилення позицій країни в міжнародному економічному просторі.

Міжнародно-правове регулювання потрібно здійснювати через посередництво різноманітних міжнародних економічних організацій та регулювати розробленими нормативно-правовими документами.

Проведення результативних ЗТО з сировинною продукцією підприємств має забезпечувати покращення рівня ефективності діяльності у цій сфері, а також сприяти удосконаленню механізмів функціонування з врахуванням галузевих особливостей промисловості.

Література

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: підручник [І. В. Багорова, Н. І. Редіна, В. Є. Власюк, О. О. Гетьман]; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. В. Багрової. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 580 с.
2. Інформаційно-аналітичний процес : праксеологічний підхід / [Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. К. : видавництво «Вік Принт», 2013. 204 с.
3. Краєвський В. М. Облік аграрного потенціалу національного багатства. К. : видавництво «Вік Принт», 2015. 440 с.
4. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. К. : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
5. Організація міжнародних кредитно-розрахункових відносин: навчальний посібник / [за ред. проф. Г. Г. Кірейцев]. Житомир: ЖІТІ, 2000. 368 с.
6. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид., випр. і доп. / За заг. ред. А. І. Кредісова. К.: ВІРА-Р, 2002. 552 с.
7. Watkins K. Trade hypocrisy: the problem with Robert Zoellick. URL: <http://www.opendemocracy.net/debates/article-6-30-860.jsp>.

References

1. Zovnishnjoeconomichna dijalnijstj pidpryjemstv: pidruchnyk [I. V. Baghrova, N. I. Rjedina, V. Je. Vlasjuk, O. O. Ghetjman]; za red. d-ra ekon. nauk, prof.I. V. Baghrovoji. Kyjiv : Centr navchaljnoji literatury, 2004. 580 s.
2. Informacijno-analitychnyj proces : prakseologhichnyj pidkhyd / [Savchuk V. K., Kostenko O. M., Krajevsjkyj V. M.] ; za zagh. red. V. K. Savchuka. K. : vydavnyctvo «Vik Prynt», 2013. 204 s.
3. Krajevsjkyj V. M. Oblik aghrarnogho potencialu nacionaljnogho baghatstva. K. : vydavnyctvo «Vyk Prynt», 2015. 440 s.

4. Mochernyj S. V. Ekonomichna encyklopedija: U trjokh tomakh. T. 1. K. : Vydavnychyj centr «Akademija», 2000. 864 s.
5. Orghanizacija mizhnarodnykh kredytno-rozrakhunkovykh vidnosyn: navchalnyj posibnyk / [za red. prof. Gh. Gh. Kirejcev]. Zhytomyr: ZhITI, 2000. 368 s.
6. Upravlinnja zovnishnjoekonomichnoju dijalnistju: Navch.posibnyk: 2-ghe vyd., vypr. i dop. / Za zagh. red. A. I. Kredisova. K.: VIRA-R, 2002. 552 s.
7. Watkins K. Trade hypocrisy: the problem with Robert Zoellick. URL: <http://www.opendemocracy.net/debates/article-6-30-860.jsp>.